

Pædagogisk Ordsamling

til erhvervsskolernes pædagogiske efteruddannelser

Udarbejdet af mag.art. Ib Goldbach

Listen er frit tilgængelig for alle erhvervsskoler

Pædagogiske Ordsamling består af ord og begreber fra de tekster og bøger som har været benyttet i erhvervsskolernes pædagogiske kurser i Grønland siden 2007.

Listen revideres årligt og kan findes på KISII's hjemmeside.

Forslag til tilføjelser og korrektioner modtages med tak. goldbach@igitur.gl

9. udgave juni 2017

A	
Abduktion	Proces hvor man opstiller en eller flere antagelser (hypoteser) ud fra ufuldstændigt datamateriale. Man gætter sig frem til det rigtige resultat. Se også induktion og deduktion.
Abnorm	Stærkt afvigende fra det normale.
Absolut karaktergivning	Se karaktergivning.
Absorbere	Opsuge, pædagogisk også at forstå.
Adaptation	Tilpasning, engelsk adaptability = tilpasningsevne. lat. ad = til, aptare = gøre egnet Der vil altid ske en tilpasningsproces mellem en organisme og dens omgivelser. En slange søger sol for at få varme, en ubetinget reaktion, ubevidst tilpasning. Et menneske klæder sig varmt på i kulde, en betinget reaktion, bevidst tilpasning. Hvis læreren er sur mandag morgen tilpasser eleverne sig på en eller anden måde derefter. Adaptation omfatter både assimilation og akkommodation, se disse.
Adfærd	Hverdagsproget: den måde man optræder på udadtil, opførsel. Psykologisk: hvad mennesker og dyr foretager sig i forhold til

	omgivelserne. Der skelnes mellem bevidst og ubevidst adfærd, ubevidst adfærd kan f.eks. være at gå i søvne.
ADHD	Attention Deficit Hyperactivity Disorden: funktionsforstyrrelser p.g.a. opmærksomhedsdefekt. Ligesom DAMP, ADD og MPD medfører opmærksomheds- og læringsvanskeligheder.
ad hoc	latin: til dette (formål).
adolescens	alm. udtryk for ungdomstiden. I psykologien specielt anvendt om psykiske forandringer i puberteten.
Affektiv	Vedr. følelser
aha-oplevelse	Når det pludseligt går op for én, når 10-øren falder. En elev har knoklet med at se sammenhængen mellem brøker og procent. Og lige pludseligt går meningen op for ham. På grønlandsk: Kakkaak!
Akkommodation	latin accomodare: tilpasse eller indrette sig efter. Når øjet ikke længere kan indrette sin elasticitet til at fokusere på forskellig afstand, må man anskaffe sig briller. Man indretter sig efter omgivelserne. Organismen må ændre sin adfærd for at tilpasse sig omgivelserne. Hunisbjørnen går i hi for at tilpasse sin adfærd til en ny situation. Når vi taler om viden, sker der en akkommodation, når vi møder nye situationer, som kræver en anden måde at tænke på. Mange opdagelser er resultat af en akkommodativ tænkning. Da Kopernikus i 1543 gjorde op med det geocentriske verdensbillede (at jorden er i Centrum) og formulerede det heliocentriske verdensbillede (solen som centrum), har han måttet ændre hele sin tænkemåde. Det samme skete for Kepler (1571 – 1601), da han opdagede at planeterne bevægede sig i ellipser og ikke i cirkler. Men også mange mindre ”opdagelser” kan være akkommodative. Mange danskere der lærer grønlandsk må omstrukturere deres hjerne fra den vante danske grammatik til den fremmedartede grønlandske. Akkommodation er altså en vidensproces, hvorigennem elevens egne strukturer omdannes, således at nye erfaringer kan begribes.

	<p>Det er eleven og ikke erfaringen der omdannes i mødet mellem eleven og omverdenen.</p> <p>Akkommodation og assimilation udgør tilsammen begrebet 'adaptation'. Adaptation betyder tilpasning. Alle levende væsener søger tilpasning hen imod en ligevægt. Når eleven står over for en akkommodativ proces er tænkningen i ubalance, fordi det nye ikke kan indpasses i elevens intellektuelle strukturer. Ubalancen giver frustration, irritation, som oftest vendes indad, men også tit udad til læreren: "jeg forstår altså ikke dette her sludder". Og eleven er nærmest ved at smide bogen gennem vinduet i arrigskab.</p> <p>Både krop og sjæl søger balance, og når eleven står overfor en ny lærdom, som han umiddelbart ikke kan indordne i sin egen tænkestruktur, kommer han i ubalance og bliver irriteret.</p> <p>Ifølge Piaget er al tænkning en vekselvirkning mellem assimilation og akkommodation.</p> <p>En populistisk måde at forklare forskellen på kan hentes fra vores computerverden. I vore dokumenter har vi en mappe, som vi sætter nyt ind i, så længe det passer i mappen. Til helt nye ting opretter vi ny mappe.</p> <p>Samme mappe → assimilation. Ny mappe → akkommodation.</p> <p>Akkommodation kaldes ofte også på dansk 'overskridende læring', men assimilation betegnes 'tilføjende læring'.</p> <p>Se også assimilation.</p> <p>Se også Jean Piaget.</p> <p>Akkommodation = naleqqussarneq</p> <p>Assimilation = tulluarsarneq</p>
Akkumulation	Ophobning, sammentælling.
Analyse	Opdeling i enkeltdele. Undersøgelse af en helhed ved at se på de enkelte dele.
andragogik	voksenpædagogik, andra- mand, menneske
antagonisme	Modsætningsforhold, fjendskab
Anticipere	foregribe
Antropologi	Læren om mennesket, af græsk antropos = menneske, logi = læren om
Arbejdsmetoder	de fremgangsmåder, som eleven anvender i undervisningen. Se også undervisningsmetoder.
Arbejdsskolen	Stammer fra tysk: Die Arbeitsschule. Arbejdsskolen var en

	<p>bevægelse, som stammer fra Georg Kerschensteiner, hvis bog <i>Begriff der Arbeitsschule</i> udkom i 1912. Se også Kerschensteiner.</p>
artefakt	<p>Af latin <i>arte factum</i> frembragt ved kunst. Menneskeskabt i modsætning til naturskabt.</p>
assimilation	<p>Assimilation og akkommodation er to tankeprocesser, som tilsammen udgør adaptation, tilpasning. Enhver levende organisme søger tilpasning til det normale. Det normale er ligevægt. Det unormale er uligevægt. Assimilation er den proces, hvor man optager de erfaringer, man gør sig, i de kognitive strukturer, man allerede har. Hvis eleven allerede har noget kendskab til engelsk, så er nye ord og sætningen direkte optagelige i elevens kognitive struktur. Hvis samme elev skal lære russisk, må han ændre sin tænkemåde, ikke alene til andre bogstaver, men andre kasus og anden syntaks. Den sidste tænkeproces kaldes akkommodation, se denne. Mange begreber stykkes sammen til nye og mere omfattende begreber, f.eks. læres begrebet gul, begrebet rød osv. Og på et mere overordnet niveau læres så begrebet farve. Det er en assimilativ proces. Når eleven senere lærer, hvordan farverne dannes af lys, sker der måske en akkommodativ proces. Der vil således ske en vekslen mellem assimilative og akkommodative processer. Når en skoleelev har lært at lægge sammen og at trække fra, kræves en akkommodativ proces for at begribe multiplikation. Når den så er forstået, sker der igen en række assimilative processer med multiplikation. Når eleven senere skal lære bogstavværdier i stedet for tal, skal hjernestrukturerne ændres → akkommodativ proces. Latin: <i>assimilare</i> = gøre lig med Latin: <i>acommodare</i> = tilpasse, indrette sig efter.</p> <p>En populistisk måde at forklare forskellen på kan hentes fra vores computerverden. I vore dokumenter har vi en mappe, som vi sætter nyt ind i, så længe det passer i mappen. Til helt nye ting opretter vi ny mappe. Samme mappe → assimilation. Ny mappe → akkommodation. Assimilation kaldes også ofte på dansk 'tilføjende læring' mens akkommodation betegnes 'overskridende læring.'</p> <p>Se også akkommodation og adaptation. Se også Piaget. Assimilation = tulluarsarnej</p>
Associere	<p>At forbinde med eller at tilslutte sig.</p>

Association	I psykologien: tankemæssig rækkefølge.
Attitude	holdning, indstilling
Autonom	Selvstyrende.
autoritet	En indre værdi som f.eks. myndighedspersoner kan have, og som enkeltpersoner frivilligt indordner sig under, modsat autoritær. Der skelnes undertiden mellem 1 traditionel autoritet (traditioner & normer) 2 rationel-legal autoritet (fornuftslove og regler) 3 karismatisk autoritet (lederens udstråling).
autoritær	dominerende, diktatorisk
autoritær opdragelse	opdragelse karakteriseret ved lydighed og underkastelse modsat autoritet Se også laissez-faire og demokratisk opdragelse.
B	
Backwash effekt	Af eng. tilbageslag. Bruges i pædagogikken om en negativ betydning. F.eks. eksamen har en negativ backwash effekt på undervisningen. Se også feedback.
Bacon, Francis (1561 – 1626)	eng. filosof. Eksponent for erfaringsfilosofien. erfaring er kilde til sand viden, derfor også fortaaler for empiri og induktiv metode, se denne
Begavelse	Se intelligens
Behaviorisme	Adfærdspsykologi.
Behovspyramide	Inddeling af behov i lag, se Maslow
Berthelsen, Rasmus, Kikkik 1827 - 1901	Grønlandsk salmedigter og kulturpersonlighed. Har spillet samme rolle for folkeoplysningen i Grønland som Grundtvig i Danmark. Første dimittend fra Ilinniarfissuaq i 1849. Redaktør af Atuagagdliutit. Især kendt for Guuterput qutsinnermiu.
Betingning	Afhængig af. En betinget reaktion er afhængig af en bevidst påvirkning. Hvis vi fryser, tager vi en trøje på. At fryse er

	<p>betingningen.</p> <p>En ubetinget reaktion har ikke nogen bevidst påvirkning, f.eks. at vi blinker med øjet, hvis vi bliver ramt af en myg.</p>
Binet, Alfred	<p>fransk psykolog (1857 – 1911), udarbejdede sammen med Theodore Simon intelligensprøver til børns intelligensniveau</p> <p>Binets tre grundantagelser</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) intelligensen vokser med alderen 2) til hvert alderstrin svarer et intelligenstrin 3) intelligensen findes på alle mentale områder.
Binet-prøven	Intelligensprøver for børn i alderen 3 – 15 år.
Biologisme	<p>Den antagelse at menneskelige og samfundsmæssige fænomener skal læses i lyset af biologiske forhold, i modsætning til eksistentielle forhold, psykologiske forhold eller sociologiske forhold. Tog sin begyndelse med Charles Darwin efter Arternes Oprindelse 1859. Kommer også til udtryk i socialdarwinisme, også kaldt vulgærdarwinisme, hvor man overfortolker relationer i dyreverdenen til det menneskelige samfunds indretning.</p>
Pavel Petrovich Blonskij 1844 - 1941	<p>Sovjetunionens første professor i psykologi, filosofi og pædagogik. Den første psykolog som hævdede at arv ikke spiller en lille rolle for barnets udvikling. Livsbetingelser og opdragelse alene former barnet.</p> <p>En udvikling, der har holdt sig i mange år. I østlandene mente man at arven kun har ringe betydning, mens man i vesten mente, at intelligens stort set var medfødt.</p> <p>Han opbygger en arbejdsskole efter industriens principper. Man skal forstå arbejdet som en industriel produktion og ikke som et håndværk.</p> <p>Se også Kerschensteiner.</p>
Jerome Bruner f. 1915	<p>Am. Psykolog og pædagog. En af nutidens største bidragydere til kognitiv psykologi og kognitive læringsteorier.</p> <p>Er i sine senere år især kendt for socialkonstruktivismen, hvor han er påvirket af både Dewey, Piaget og Vygotskij.</p> <p>På dansk: Mening i Handling, Klim 1999</p>
C	
Caseundervisning	<p>Undervisningsmetode, som tager udgangspunkt i en sag, en case, som er virkelighedsnær og kræver realistisk løsning.</p> <p>Blev oprindeligt indført på Harvard University Law School i</p>

	1940'erne
Comenius, Johan Amos 1592 - 1670	Tjekkisk pædagog. Regnes som tilhørende blandt historiens største pædagogiske tænkere. Hovedværk Didactica Magna, Den store Undervisningslære 1657. Hernutterne i Grønland udgjorde en gren af den böhmisk-mähriske brødremeninghed, som Comenius var biskop for.
Cooperative learning	Ofte forkortet CL. Begrebet stammer fra den am. psykolog Spencer Kagan. Læringen er baseret på aktivt samarbejde i små og vekslende teams. Undervisningen er opbygget i nogle strukturer, som er stærkt lærerstyrede. Filosofisk set hviler CL på Pierce's pragmatisme, Deweys instrumentalisme og Bruners socialkonstruktivisme Se disse.
Curriculum Curriculum study eller Curriculum Theory	Af latin = forløb, bruges om pensum, fagplan, Svarer til det danske begreb didaktik
Cyklus	Regelmæssigt tilbagevendende periode, af græsk ring eller kreds
D	
Dannelse, som pædagogisk begreb Material dannelse formaldannelse kategorial dannelse	den proces hvorigennem mennesket erhverver sig kulturelt indhold af viden, kunnen, færdigheder og holdninger. Dannelse som pædagogisk begreb adskiller sig fra dannelse som socialt begreb, se nedenfor. Man kan godt være (pædagogisk) dannet, selv om man har en sjusket påklædning eller en ubehagelig opførsel. I nyere tid skelner man mellem material, formal og kategorial dannelse. Material dannelse omfatter kundskaber, viden færdigheder og kan yderligere inddeles i en objektivistisk om ny og brugbar viden og en klassisk om klassiske sprog, historie og biografier. Formal dannelse omfatter metoder og fremgangsmåder og kan også underopdeles i en evneformalisme og metodeformalisme. Til forskellige tider i uddannelsens historie har en eller to af disse dannelsesidealer været dominerende på bekostning af andre. Det er på den baggrund at Wolfgang Klafki bruger begrebet kategorial dannelse, men hvor kategorierne smelter sammen. Således at en stofudvælgelse som består af fundamentale og

	væsentlige dele af fagene tillige træner de formale dele af dannelsen. Se også Klafki. Se også stofudvælgelseskriterier
Dannelse som socialt begreb	Dannelsens ydre fremtrædelsesformer. F.eks. livsstil, personlig fremtræden, opførsel, smag. I hverdags sproget optræder dannelse som socialt begreb langt hyppigere end det pædagogiske begreb. Når dannelse bliver miskrediteret blandt mennesker, er det altid det sociale begreb, der er genstanden. Den dannede person, den dannede klasse.
Dansk evneprøve	Skolepsykologisk test fra 1994. Hermed opgav man intelligenskvotient begrebet i Danmark Se Ib Goldbach: en, to, tre, ti intelligenser, KISII 2012
Darwin, Charles Robert 1809 – 1882	Eng. biolog har lagt navn til den såkaldte udviklingslære
Deduktion	Logisk udledning eller ræsonnement, hvor man slutter eller konkluderer enkelte tilfælde ud fra almene forudsætninger. Se også induktion og abduktion.
Deduktivt princip som pædagogisk metode	Eleven meddeles regler og sammenhænge i et undervisningstema. Modsat induktivt princip. Se også meddelende undervisningsformer.
Demagogi	Usaglig redegørelse som forsøger at opildne til en ønsket handling.
Demografi	Læren om befolkning, dvs. befolkningens sammensætning på alder, køn, status m.v. Af græsk demos = folk.
Demokratisk ledelse	Lederskab, hvor alle føler frihed og ansvar til at tage del i fælles beslutninger se også laissez-faire og autoritær ledelse.
Demokratisk opdragelse i skoler	Opdragelsesform, hvor lærere vedkender sig skolens værdier og normer, som skal videreformidles, men ikke bestrider dem autoritært, og erkender at de kan forandres. Samtidig medinddrages eleverne i denne forandringsproces.
Dewey, John (1859-1952)	Amerikansk pædagog og filosof (1859 – 1952), som har haft stor betydning for erfaringspædagogikken. Sammen med

	<p>Pierce grundlagde han den filosofiske skole pragmatismen (også kaldt instrumentalisme) ifølge hvilken at "sandhed er kun sand, hvis den er nyttig eller brugbar."</p> <p>For Dewey var tanke og handling samme proces. Tanke uden handling er tanke-spind og handling uden tanke er blot tidsfordriv. Han lægger derfor vægt på praktisk arbejde i undervisningen.</p>
Dialektik	<p>Oprindeligt fra græsk 'samtaletkunst', diálektos = samtale.</p> <p>I dag hyppigt brugt om gensidig påvirkning, at ting og kræfter hænger sammen i modsætninger, påvirker hinanden gensidigt og dermed skabes udvikling.</p>
Didaktik	<p>Læren om læring.</p> <p>undervisningslære, læren om undervisning og læring</p>
Didaktikkens HV-spørgsmål	<p>Hvorfor: undervisningens formål, sigtet med undervisningen</p> <p>Hvorhen: undervisningens mål</p> <p>Hvad: undervisningens indhold</p> <p>Hvem: hvilke elever</p> <p>Hvordan: metoder, principper, fremgangsmåder</p> <p>Hvorned: hjælpemidler som AV m.v.</p> <p>Hvor: lokale, institution, placering</p> <p>Se også Ib Goldbach: Didaktikkens grundspørgsmål, KISII 2012</p>
Didaktisk model	<p>Model over elementerne i et undervisnings- og uddannelsesforløb; se også didaktikkens HV-spørgsmål.</p>
Differentiering af undervisning, Undervisningsdifferentiering	<p>Differentiere = at gøre forskel. [af latin differre at være forskellig]</p> <p>Tilrettelæggelse af undervisningen således at der er tages hensyn til elevgruppens forskellige forudsætninger.</p> <p>Der skelnes normalt mellem 3 hovedtyper:</p> <p>Differentiering i omfang: eleverne arbejder med mere eller mindre stof af samme sværhedsgrad.</p> <p>Differentiering i bredde: mulighed for at repetere eller bearbejde særlige vanskelige områder.</p> <p>Differentiering i dybde: eleverne arbejder med stof af forskellig sværhedsgrad.</p>
Differentiering, organisatorisk	<p>Organisatorisk differentiering betyder at en elevgruppe kan spredes på forskellige organisationer.</p> <p>Elever kan have specielle handicaps der kræver særlige skoler eller afdelinger på skolen</p>

	<p>Niveaudeling, som vi tidligere kendte fra folkeskolen, og som i øvrigt også har været praktiseret på handelsskoler i Danmark for år tilbage, er et eksempel på organisatorisk differentiering. Delingen i grønlandske og danske klasser, som folkeskolen praktiserede indtil begyndelsen af 1990'erne er et andet eksempel på organisatorisk differentiering.</p>
Differentiering, uddannelsesdifferentiering	<p>Uddannelsesdifferentiering er samfundets forsøg på at styre elevadgangen til forskellige uddannelser, som passer til samfundets behov.</p> <p>Uddannelsesdifferentiering er naturligvis kendt fra uddannelsesplanlægningen i de socialistiske lande. Men kendes også i vesten i form af adgangsbegrænsninger, hvor adgangskvoterne ændres i takt med efterspørgslen. Således kunne det i én periode være vanskeligt at komme ind på ingeniørstudierne, og der da efterfølgende blev mangel på ingeniører, droppede man totalt en karakterkoefficient.</p> <p>Med den danske erhvervsuddannelsesreform i år 2000 tilstræbte man den største samfundsmæssige differentiering, som bedst kan betegnes <i>individualisering</i>. De enkelte uddannelsesforløb skulle i princippet kunne gennemføres som en individuel plan, hvor den enkelte elev i stor udstrækning skal kunne tilgodese sine egne behov.</p> <p>Den samme form for individualisering kan ikke gennemføres med de små skolestørrelser, vi har i Grønland.</p>
Divergent tænkning	<p>Problemløsningsform hvor flere og forskellige løsninger er mulige, se også konvergent tænkning.</p>
Dogmatisme	<p>fastlåst tænkemåde hvor personen ikke flytter sig under påvirkning af nye betingelser, argumenter eller erfaringer</p>
Dunn & Dunn Rita & Kenneth Dunn skabte begrebet: Læringsstile	<p>Dunn og Dunn har som udgangspunkt, at alle har deres egen individuelle måde at lære på. Hver enkelt person har visse præferencer, igennem hvilke de lærer bedst. Disse præferencer varierer fra person til person, og de kan i en vis udstrækning ændres med tiden samt med miljømæssige stimuli.</p> <p>Gennem iagttagelseskemaer finder man frem til eleven særlige læringsstile.</p> <p>Dunn & Dunn indledte deres eksperimenter i USA i 1970'erne og har senere spredt sig til store dele af verden.</p> <p>Læringsstilene benyttes fortrinsvis i folkeskolen og studieforberedende undervisning. Og ikke i al undervisning, men ved lærings af nyt stof eller vanskeligt stof.</p> <p>Metoden kan også benyttes på erhvervsskolerne. Men man skal huske at erhvervsuddannelserne ud over elevernes individuelle</p>

	læringsstile og har faglige læringsstile. Der er knyttet forskellige faglige læringsstile til hvert fag. Tømrerfaget har læringsstile som ikke i bagerfaget eller handelsuddannelserne, osv.
Dunning-Kruger-effekten	De to psykologer Dunning og Kruger har påvist at mindre vidende studenter overvurderer deres præstationer i prøvesituationer, mens mere vidende studenter undervurderer deres præstationer.
E	
effekt effektloven	Resultat Reaktioner og handlinger som fører til positive resultater indlæres/huskes, mens andre reaktioner glemmes. Formuleret af Thorndike (amerikansk psykolog 1931) Se også Halo-effekt, Hawthorne-effekt, Rosenthal-effekt og Zeigarnik-effekt.
Eksistentialisme	Omfatter mange litterære og filosofiske skoler. Fælles er dog at mennesket skal gøre sig bevidst om sin eksistens og sin tilblivelse.
Elementprincip og helhedsprincip	To modsatrettede principper for tilrettelæggelse af undervisning. Elementprincippet præsenterer en række enkeltelementer, som eleven sammenstykker til en helhed, f.eks. forskellige bøjningsformer i grammatik. Helhedsprincippet præsenterer en helhed for eleven, helheden analyseres i enkelte dele og samles efterfølgende til en helhed. Kaldes derfor også hel-del-hel-metoden. F.eks. en forbrændingsmotor. Eleverne ser en model af motoren og hvordan den fungerer. Senere arbejdes med stempler, ind sugning, gnist, udstødning osv.
Elev	Person, der modtager undervisning. Af fransk élève = løfte (udtales elevé), jf. elevator, svarende til engelsk bring up.
Elevcentreret undervisning	Mange bruger udtrykket elevcentreret undervisning for at vise, at eleven skal være i centrum; en stofcentreret undervisning hvor stoffet er i centrum, og en lærercentreret undervisning hvor det er lærerens personlige viden, erfaringer og holdninger, der er styrende for undervisningen. Ordet "centrering" kan være noget misvisende, for det er jo ikke personer, der er – eller skal være – i centrum. Det er

	<p>undervisningens indhold – det der skal læres – som skal være i centrum.</p> <p>Udtrykket lærercentreret undervisning, hvor det er lærerens personlige viden, erfaringer og holdninger, der er styrende for undervisningen, er naturligvis helt uacceptabel. En sådan undervisning kan i værste fald føre til persondyrkelse. Men desværre er megen undervisning i folkeskolen, i gymnasiet og på erhvervsskolerne stadig præget af denne "lærercentrering". Nye eller unge lærere løber ofte rundt med en opfattelse af, at det er vigtigt at eleven lærer det, som læreren ved, det som læreren kan og de holdninger, som læreren har. Det er det ikke nødvendigvis. Det eleven skal lære, er læreplanens forskrifter. (Bemærk det hedder en <u>lære</u>plan, og ikke en <u>lærer</u>plan).</p> <p>Undervisningen kan så være organiseret efter fagets indre faglige eller naturlige logik; det kaldes logisk sekvensering (logisk rækkefølge). Eller undervisningen kan være tilrettelagt ud fra elevernes forudsætninger; det kaldes psykologisk sekvensering.</p> <p>En undervisning styret af fagets logik kan godt have samme mål og indhold som en undervisning, der tager udgangspunkt i elevens ståsted. Den logiske sekvensering vil naturligt medføre at læreren bruger de meddelende undervisningsformer. Og den psykologiske sekvensering vil naturligvis medføre, at læreren anvender de opdagende undervisningsformer. Se disse.</p>
Elevforudsætninger	<p>Elevens ståsted ved begyndelsen af undervisningen</p> <p>Der skelnes mellem</p> <ul style="list-style-type: none"> faglige forudsætninger sociale og kulturelle forudsætninger generel modenhed <p>Se Ib Goldbach: Didaktikkens grundspørgsmål, KISII 2012</p>
Emancipatorisk pædagogik	<p>Frigørende pædagogik</p> <p>Emancipation af latin = frigørelse.</p> <p>Oftest i betydningen frigørelse af tvang, afhængighed eller undertrykkelse. F.eks. slavernes emancipation i 1800-tallet eller kvindernes emancipation i 1900-tallet.</p> <p>Emancipatorisk pædagogik bliver et begreb i 1960'erne og 1970'erne, f.eks. med de brasilianske pædagogik Paulo Freire (1921 – 1997) med hovedværket De undertrykte Pædagogik, da 1974. og den norske sociolog Niels Christie (f. 1928) med værket Hvis skolen ikke fandtes.</p>
Empati	<p>Indlevelse i andres følelser og reaktioner.</p> <p>Endelsen 'pati' stammer fra græsk pathía afledt af páthos</p>

	lidelse. Bruges både om sygdomslidelser som i psykopati, og om følelser som i empati, sympati, antipati, telepati.
Empiri	Erfaringsvidenskab, af græsk empeiria erfaring
Enquete	Rundspørge. Ikke en videnskabelig eller statistisk undersøgelse, men en rundspørge til aktører i en sag. Vi har foretaget en enquete af frafaldet på erhvervsskolerne.
Erfaringspædagogik	Refererer normalt til John Dewey og efterfølgere. At eleven lærer gennem egne erfaringer mere end gennem docerende undervisning. Se også opdagende undervisningsformer og induktiv undervisning. Og problemløsning
Etymologisk	Et ords historiske oprindelse. Ofte kan man bedst forstå et fremmedord, hvis man kender dets etymologi. Derfor er der her i ordsamlingen – hvor det kan fremme forståelsen – medtaget den etymologiske oprindelse. Fra græsk étymos = det sande, det virkelige + logi = læren om. Se f.eks. narcissisme.
Evaluering	Af fransk value, værdi, sml. Value engelsk Grønlandsk naliliineq Der skelnes ofte mellem produktevaluering og procesevaluering, hvor den første er et slutprodukt f.eks. prøver eller eksaminer, og den anden en løbende evaluering for både elever og lærere.
evnepsykologi eller evneformalisme	Et nu opgivet begreb, som opfattede mennesket med en række adskilte evner, f.eks. hukommelse, tænkeevne, forestillingsevne. I og med at man opfattede evnerne som adskilte, mente man at de kunne trænes isoleret. Således kunne f.eks. tænkeevnen trænes gennem skakspil, hukommelsen ved f.eks. at lære salmevers udenad. Se også dannelse.
F	
F-A-S-E	Model for undervisningens tilrettelæggelse: F: formidling, A: aktivitet, S: styring, E: evaluering Brugt i Profession Lærer, Metodik, kapitel 1, Erhvervsskolernes Forlag 2009.
Feedback	Af eng. tilbagekobling, tilbagemelding, brugt i pædagogikken om tilbagevirkning på undervisning. Evalueringen viste en god

	feedback på undervisningen, Se også backwash effekt.
Fobi	Irrationel angst for hændelser eller ting. Kan oversættes med 'skræk for' f.eks. højdeskræk, fobi for lukkede rum, flyskræk osv.
Forforståelse	Den opfattelse at eleven har en eller anden forståelse forud for den undervisning, læreren har planlagt, og at læreren bør afdække denne forforståelse, f.eks. gennem motiverende spørgsmål. Eleven skal måske som noget helt nyt lære funktionerne i en GPS, og læreren kan afdække en forforståelse ved at stille spørgsmål om satellitter.
Formal dannelse	Om elevens fremgangsmåder i undervisningen. Se også kategorial dannelse.
Formelt princip	Bruges i færdighedslæren som deduktivt princip i videnslæring. Eleven bliver meddelt de dele af færdigheden som indgår i undervisningen. Eleven skal ikke selv gøre opdagelser. Se også funktionelt princip.
Fornægtelse	Forsvarsmekanisme, hvor personen nægter at se angstvoldende kendsgerninger i øjnene. Almindeligt forekommende hos børn. Når børn ser uhyggelige film, holder de sig undertiden før øjnene, for at holde angsten væk. Hos voksne tegn på begyndende neurose. Se forsvarsmekanismer.
Forskydning	Forsvarsmekanisme hvor en følelse af angst eller ubehag overføres – forskydes – som aggression eller vrede mod en 3. Person. Hvis manden brænder sig på kaffekanden får konen en på siden af hovedet. Se forsvarsmekanismer.
Forstærkning	Belønning eller straf som fremmer en læring.
Forsvarsmekanismer	Se Fortrængning Fornægtelse Projektion Identifikation Forskydning Reaktionsdannelse Isolation Intellektualisering Splitning

	<p>Sublimering Humor Regression. rationalisering benægtelse idealisering devaluering affekt-isolation</p> <p>For en samlet oversigt over forsvarsmekanismer, se Ib Goldbach: Freud og Forsvarsmekanismerne, KISII 2012</p>
Fortrængning	<p>Forsvarsmekanisme hvor ubehagelige forestillinger udelukkes (glemmes). En vigtig og nødvendig mekanisme for bevarelse af ligevægt. Men ved overdreven fortrængning hindres hensigtsmæssig problemløsning. Kan medføre neurose. Se forsvarsmekanismer.</p>
fp.	Forkortelse for forsøgsperson.
Fragmentarisk princip	Se stofudvælgelseskriterier
Freire, Paulo (1921 – 1997)	<p>Brasiliansk pædagog og filosof. Både påvirket af sin samtids marxisme og katolicisme. På dansk er udgivet De undertrykte Pædagogik, 1974</p>
Fremmedgørelse	<p>Oprindeligt et begreb i Karl Marx socialfilosofi. I dag mest brugt om mennesker, som ikke kan realisere sig selv i fritid eller arbejdsliv. Manglende selvrealisering skaber uro og ligefrem angst og gør social omgang med andre mennesker vanskelig.</p>
Fundamentalisme	<p>Konservativ religiøs bevægelse, hvor de religiøse tekster ikke fortolkes, men opfattes og efterfølges bogstaveligt efter tekstens ordlyd. Kristne fundamentalister mener f.eks. at Gud har skabt mennesket som beskrevet i Gammel Testamente, og fornægter dermed Darwins udviklingsteori. Islamistiske fundamentalister fortolker ikke Koranen, men følger dens bogstavelige forskrifter i alle nutidige retslige, politiske, og sociale spørgsmål.</p>
Funktionelt princip	<p>Begrebet anvendes i læring af færdigheder. Det funktionelle består i at eleven selv forsøger sig frem i modsætning til formelt princip, hvor læreren meddeler fremgangsmåden. Svarer til induktivt princip i videnslæring.</p>
Færdighed	<p>En praktisk kunnen, kan være vanskelig at forklare i ord til forskel fra viden. Det er f.eks. vanskeligt at forklare hvordan man binder et snørebånd.</p>

	Se også taksonomier.
Fænomen	Af græsk phainómenon = det der viser sig. Anvendes både som det der viser sig i erfaringen som i tingen selv. Nordlys er et smukt fænomen.
følesans	taktil sans, berørings sans.
G	
Gardner, Howard født 1943	<p>Amerikansk psykolog, mest kendt for teorien om de 7 intelligenser, og konsekvensen for undervisningen. Gardner kalder (i 1983) de syv intelligenser for</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sproglig-verbal intelligens 2. Musikalsk intelligens 3. Rumlig-visuel intelligens 4. Kropslig intelligens 5. Logisk matematisk intelligens 6. Personlig intelligens 7. Social intelligens <p>Senere er de syv intelligenser udvidet til ti med</p> <ol style="list-style-type: none"> 8. Naturalistisk intelligens (at kunne skelne mellem dødt og levende, forstå natur, landskaber, klima) 9. Eksistentiel intelligens (bevidstheden om eksistensen) 10. opmærksomheds- og koncentrationsintelligens <p>Se også Ib Goldbach: En, to, tre, ti intelligenser, KISII 2012</p>
Generalisere	Drage slutninger fra nogle få enkelt tilfælde til samtlige tilfælde. Bruges normalt negativt. "Hun generaliserer altid."
GGS	Greenland Grading System. Den grønlandske karakterskala fra 2009.
Gyldighed også kaldt validitet	<p>Begrebet bruges i forbindelse med prøver og tests. Ved en prøves gyldighed forstås i hvilken grad den måler det, der er hensigten med målingen.</p> <p>Der skelnes mellem</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. indholdsgyldighed. Dækker prøven det stof, som den skal vise, eller dækker den kun et beskedent udsnit af pensum. 2. forudsigelsesgyldighed. Kan prøven sige noget om hvordan eleven vil klare et efterfølgende job eller en uddannelse.

	<p>3. samstemmende gyldighed er spørgsmålet om præstationen vil blive vurderet ens to eller flere lignende prøver med samme formål</p> <p>4. face validity udtrykker spørgsmålet om prøven er relevant set med elevens øje (face).</p> <p>Se også Pålidelighed.</p>
H	
Halo-effekt	<p>Af eng. halo = glorie. Det fænomen at man lægger mærke til ét enkelt persontræk og overfører det eller lader det gælde for andre sider af personligheden. Se f.eks. casen med lærer Jørgen, Lise, Jens og Svend i profession lærer 1 kap. 2 (side 41), hvor læreren har lagt mærke til at Svend er god til at spille fodbold og overfører det til at han sikkert også er en god elev. Modsat lærerens opfattelse af Jens, som han opfatter som kværlant og derfor også tror han er en dårlig elev. Se også rosenthaleffekten.</p>
Hawthorne-effekt	<p>Arbejdspsykologisk eksperiment på Western Electric Company 1927 – 1939. Det bemærkelsesværdige i effekten er, at medarbejderens produktive indsats var positivt styret af ledelsens interesse for medarbejderne.</p>
Helhedsprincip	<p>Modsat elementprincip, se denne</p>
Hermeneutik	<p>Fortolkningskunst, vurdere et videnskabeligt fænomen ud fra indsigt, mening, forståelse og fortolkning.</p>
heterogen	<p>Forstavelsen hetero betyder forskellig. Heterogene elever, elever med forskelle, modsat homogen, ensartet</p>
holdninger	<p>generelt: indstilling, "min holdning til landstingsvalget er.."</p> <p>pædagogisk: et etisk (moralsk) standpunkt.</p> <p>I undervisningen lægger man lige så megen vægt på de rette holdninger som på færdigheder og kunnen. Det er holdninger som</p> <p>Ordenssans Mødetid Samarbejde Ærlighed Ædruelighed Høflighed Akkuratesse</p>

	<p>Præcision Stolthed ved udført arbejde Udholdenhed Selvstændighed Kvalitetsbevidsthed og mange, mange andre Se også taksonomier Se også Kerschesteiner.</p>
Homogen	<p>Ensartet, homoseksualitet kønsliv med person af samme køn. Motsat heterogen.</p>
Humor	<p>Ud over dagligdags humor som udtrykker glad sindsstemning og evne til at se det morsomme i tilværelsen, kan humor også være en forsvarsmekanisme, hvor man fordrejer noget pinligt eller et tabuemne til en vigtighed. Sort humor. Se forsvarsmekanismer.</p>
Hv-spørgsmål	<p>Se didaktikkens Hv-spørgsmål.</p>
Hysteri	<p>Af græsk hystéra livmoder, den mest fremstående del af underlivet. Form for neurose som består af overdrevne følelsesreaktioner.</p>
Høflighed	<p>at kende, acceptere og følge kulturelle spilleregler, så man kan omgås andre mennesker i en gruppe eller samfund. Høflighedsnormer er kulturelt betingede, og afviger derfor fra land til land.</p>
I	
Identifikation	<p>Forsvarsmekanisme hvor personen overtager og indlever sig i andre personers adfærd og holdninger. En vigtig mekanisme hos børn, men kan hos voksne føre til personlighedsspaltning. Se forsvarsmekanismer.</p>
Identitet	<p>Personens selvopfattelse. Eller overensstemmelse og stabilitet i egen opfattelse. Ablet af latin 'idem' det samme Der skelnes ofte mellem personlig identitet og social identitet: Personlig identitet: jeg er i overensstemmelse med mig selv på vigtige punkter, men også forskellig fra mig selv i forhold til tidligere livsperioder.</p>

	<p>Social identitet:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) andres opfattelse af mig, lige fra navn, stilling, social status til andres opfattelse af min personlighed. 2) mine egne sammenligninger med ligestillede, f.eks. klassekammerater; ligner jeg dem, er jeg forskellig fra dem? <p>Se også JoHaris vindue.</p>
Ilinniarfissuaq	Grønlands Seminarium, egt. det store lærested. Oprettet 1845 som det femte seminarium i det danske rige. Første dimittend var Rasmus Berthelsen, Kikkik, 1849, s.d.
Imitation	Efterligning
Inadækvat	Uhensigtsmæssig
Inatsisartutlov	Landstingslov, Inatsisartut Landsting, inatsit lov
Infantil	Barnlig, umoden
Individuel undervisning	<p>Undervisning for den enkelte elev, f.eks. enetime. Lærlingeuddannelsen består for en stor del i individuel undervisning, hvor lærlingen går sammen med en svend. I skolesituationer er undervisningen i de senere år gået mod individualisering af undervisningen frem for differentiering. Individualisering er et markant træk i Atuarfitsialak med elevregistrering i såkaldt portfolio eller portefølje. Se også differentiering.</p>
Indlæring	Se læring
Indlæringskurver	Kurve over læringens progression, ofte med læringsplateauer
Induktion	<p>Slutning eller konklusion af en række enkelttilfælde til en almindelig regel.</p> <p>Modsat deduktion. Induktion er ikke et strengt logisk ræsonnement som deduktionen. Der kan godt laves forkerte slutninger i induktionen.</p> <p>Da de islandske vikinger kom til Grønland og kaldte landet for netop "Grønland" var det en induktiv slutning fra deres iagttagelser i Sydgrønland.</p> <p>Se også abduktion.</p>
induktivt princip som pædagogisk metode	<p>Eleven gør sine egne erfaringer – ofte tilrettelagt af læreren.</p> <p>Modsat deduktivt princip</p>

	Se også opdagende undervisningsformer. Se også funktionelt princip.
Instrumentalisme	Se pragmatisme.
Intellektualisering	Forsvarsmekanisme, hvor man forholder sig forstandsmæssigt til f.eks. en smerte for at udgå at vise eller blive ramt af følelser. Se forsvarsmekanismer.
Intelligens	I psykologien er intelligens ikke noget præcist fagudtryk. Det bruges synonymt med forståelse, begavelse, tænkeevne, åndsevne m.v. Ordet er afledt af latin intelligere = forstå. Se også Gardner.
Intelligens alder intelligenskvotient	Et måleparadigma i intelligensforskningen. Hvis et fireårigt barn kan udføre opgaver svarende til et femårigt barn, har barnet en intelligensalder på 5 år. I skolepsykologiske test som har været praktiseret fra 1930'erne til engang i 1980'erne målte man intelligenskvotient i intelligensalder *100/levealder. Barnet på fire år som løser opgaver svarende til en femårig har således en intelligenskvotient på $125 = 5 \cdot 100 / 4$. Begrebet intelligenskvotient bruges ikke længere i skolesammenhæng, da man har forkastet en general intelligens, den såkaldte g-faktor. I stedet tales om de mange intelligenser. Se Gardner, Howard. I USA bruges intelligenskvotient fortsat i visse psykologiske skoler.
Interaktion	Gensidig påvirkning.
Internalisering	Egt. at gøre indre, inkorporere, at gøre værdier og træk i kulturen til ens egne.
Irreversibel	Noget der ikke kan vendes om. Et sygdomsforløb kan være irreversibelt.
Isolation	Forsvarsmekanisme, hvor en ubehagelig (oftest følelsesmæssig) impuls isoleres. En voldsom trafikulykke med blod og legemsbeskadigelse beskrives mekanisk. Se forsvarsmekanismer.

J																	
jigsaw	<p>Eng. deкупørsav eller løvsav, også puslespil. I undervisningen: et pædagogisk puslespil. Et elevhold får flere forskellige gruppeopgaver som diskuteres i primærgruppen. Her gruppe A, B og C. Derefter diskuteres opgaverne i sekundærgruppen. Her 1, 2, 3.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Gruppe 1</th> <th>Gruppe 2</th> <th>Gruppe 3</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Gruppe A</td> <td>Navn 1</td> <td>Navn 4</td> <td>Navn 7</td> </tr> <tr> <td>Gruppe B</td> <td>Navn 2</td> <td>Navn 5</td> <td>Navn 8</td> </tr> <tr> <td>Gruppe C</td> <td>Navn 3</td> <td>Navn 6</td> <td>Navn 9</td> </tr> </tbody> </table>		Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe A	Navn 1	Navn 4	Navn 7	Gruppe B	Navn 2	Navn 5	Navn 8	Gruppe C	Navn 3	Navn 6	Navn 9
	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3														
Gruppe A	Navn 1	Navn 4	Navn 7														
Gruppe B	Navn 2	Navn 5	Navn 8														
Gruppe C	Navn 3	Navn 6	Navn 9														
Johari-vindue	<p>Et diagram over kendskab og ukendskab om egen person og resurser, udviklet af psykologerne Joe Luft & Harry Ingram.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Kendt af mig</th> <th>Ukendt af mig</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kendt af andre</td> <td>Det åbne område</td> <td>De blinde pletter</td> </tr> <tr> <td>Ukendt af andre</td> <td>Det private område</td> <td>De skjulte resurser</td> </tr> </tbody> </table>		Kendt af mig	Ukendt af mig	Kendt af andre	Det åbne område	De blinde pletter	Ukendt af andre	Det private område	De skjulte resurser							
	Kendt af mig	Ukendt af mig															
Kendt af andre	Det åbne område	De blinde pletter															
Ukendt af andre	Det private område	De skjulte resurser															
K																	
Karaktergivning	<p>Der skelnes mellem relativ karaktergivning, hvor karakteren gives efter en målgruppe, og en absolut karaktergivning som udtryk for et mål i læreplanen. Relativ karaktergivning kaldes også normrelateret evaluering, og absolut karaktergivning kaldes kriterierelateret evaluering. Tidligere var relativ karaktergivning meget almindelig. Landsgennemsnittet skulle være 8, som var middelkarakteren i 13-skalaen. I dag efter GGS gives kun absolutte karakterer i forhold til fagplanens mål.</p>																
Kategorial dannelse	<p>Fra Klafkis dannelsese teori. Se denne. Kategorial dannelse er en sammensmeltning af material dannelse og formal dannelse, hvor material dannelse består i fagets indhold, og formal dannelse af de metoder og fremgangsmåder, som eleven benytter sig af.</p>																
Kausalitet	<p>Årsagssammenhæng. Eks. den fejlslåede høst betød massesult og død i Bangladesh, se korrelation.</p>																

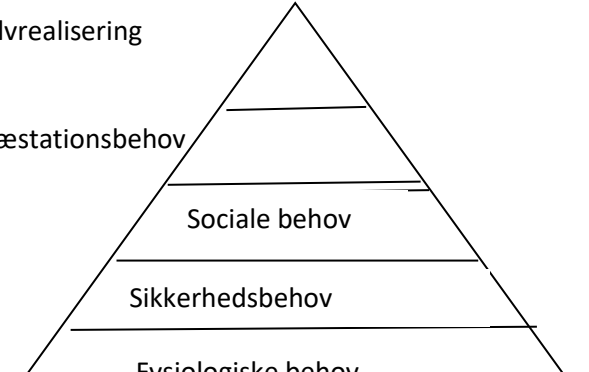
Kerschensteiner, Georg 1854 - 1932	Skoledirektør i München, senere professor i pædagogik samme sted. Hans mest berømte skrift er Begriff der Arbeitsschule 1912 (dansk oversættelse 1980), hvor han fastslår at manuelt arbejde er vigtigt af to grunde: dels som forberedelse til arbejdslivet, dels og vigtigere at arbejdet i sig selv er opdragende. Hans opdragelse blev i eftertiden kaldt 'karakteropdragelse' fordi han ikke blot satsede på færdigheder – det vi i dag kalder kvalifikationer – men også på karakteregenskaber – det vi i dag kalder kompetencer.
Kikkik	Se Berthelsen, Ramus Kikkik betyder egt. den grimme, men som kælenavn den 'lille søde'
Kinetisk eller kinæstetisk	vedr. bevægelse, kinetisk sans bevægesans, oplevelser gennem bevægelser.
Klafki, Wolfgang f. 1927	Tysk professor i pædagogik. Har haft stor betydning for skandinavisk pædagogik, blev æresdoktor ved Danmarks Lærerhøjskole (nu Danmarks pædagogiske Universitet) 1997. Af hans store produktion er på dansk udkommet: Kategorial Dannelse og kritisk konstruktiv pædagogik 1983. Dannelsesteori og didaktik, nyere studier 2001. Klafki er især kendt for begrebet kategorial dannelse som en sammensmeltning mellem det formale og det materiale i læreprocesserne. Og hans teori om den dobbelte åbning, hvor faget åbner sig for eleven og eleven åbner sig for faget. Se også Dannelse Se også Stofudvælgelseskriterier
Kleinschmidt, Samuel 1814 - 1886	Grønlandsk missionær og sprogforsker. Fadder til den grønlandske grammatik, der var gældende til 1973.
Knudetovsprincip	Se stofudvælgelseskriterier
Kognition Kognitive mål	Erkendelse, den psykiske proces som omfatter erkendelse og tænkning i modsætning til følelser og vilje. Se Ib Goldbach: Taksonomier og kompetencer, KISII 2014
Kognitiv struktur	Erkendelsens opbygning i hjernen, et centralt begreb hos Piaget. Se også assimilation.
Komparation Komparativ pædagogik	Sammenligning Sammenligning af uddannelsesforhold i forskellige lande, regioner eller kulturer.

Kompetence	At mestre noget. Se også kvalifikation.
Konspirationsteori	En grundløs teori som følger i kølvandet på voldsomme, ubehagelige og uforståelige begivenheder, så som epidemier, aids, Titanics forlis. Generelt om hændelser som opleves som frustrationer eller uretfærdigheder, som så 'forklares' med en konspirationsteori. Bruges også som politisk propaganda for at samle folk mod en indbildt fjende, f.eks. jøderne i Nazi-Tyskland.
Kontekst	Sammenhæng, oprindelig betydning 'flettet sammen'
Kontekstualiseret læring Eller situeret læring	Egt. læring set i en sammenhæng. Begrebet bruges i pædagogikken om en læring i praktiske og sociale relationer, som værkstedslæring eller mesterlæring.
Kontinuum	Sammenhængende faktorer. I den ene ende af et kontinuum har vi barndommens sorgløshed, og i den anden ende den voksnes bekymring.
Konvergent tænkning	problemløsningsform med kendte løsninger (facit) modsat divergent tænkning.
Korrelation	Sammenhæng, et indbyrdes forhold mellem to forskellige størrelser uden der behøver at være en årsagssammenhæng (kausalitet). Der kan f.eks. være en korrelation mellem rygning og lungekræft, eller mellem elevfremmøde og eksamensresultater. Der er en korrelation mellem spirituskørsel og antal trafikulykker. Der kan være en korrelation mellem omsorgssvigtede børn og skolepræstationer; og mellem depressioner og selvmord. Se kausalitet.
Korrelationskoefficient	I statistikken udtrykkes korrelation i en korrelationskoefficient, som går fra en skala fra plus 1 til minus 1 med nul som den laveste værdi (mindste sammenhæng). Variable angives som punkter i et koordinatsystem. Kan der tegnes en ret linje for en række hændelser er korrelationskoefficienten 1. ligger tilfældene spredt i forhold til den rette linje er korrelationen 0. Negativ korrelation anvendes som den positive bare med en forud antagelse om en negativ sammenhæng, f.eks. er der en negativ korrelation mellem cigaretpriiser og folks rygning, altså uanset hvor meget priserne stiger ryger folk lige meget.

x

	<p>erhverves primært gennem formel undervisning (eller gennem læsning eller TV).</p> <p>Kompetencer er erfaringer, som den enkelte mestrer gennem øvelser.</p> <p>Man kan også sige, at kvalifikationer er noget man <i>har</i>. Man har f.eks. et kørekort, et lærereksamensbevis, en svendeprøve. Men kompetencer er noget man <i>er</i>. Man er en god bilist, en god underviser, en dygtig svend.</p>
Kvotient	<p>Det tal man får som resultat af en division.</p> <p>$20 : 4 = 5$; 5 er kvotient</p> <p>Kvotient: gennemsnit. Hans kvotient var ikke høj nok til at komme ind på jurastudiet.</p>
L	
Laissez-faire	<p>fra fransk: lade være, at lade stå til, barnet vokser uden indblanding fra voksne, fører ofte til kaotiske resultater. Se også demokratisk ledelse og autoritær ledelse. Se også Litt.</p>
Legitim perifer deltagelse	<p>Begrebet anvendes om læring på praktikstederne. Begrebet anvendes til at undersøge forholdet mellem nyttilkomne i firmaet i forhold til de ældre. Yngste lærlingen er yderst i periferien, mens ældste lærling er tættere på centrum.</p>
Levealder	<p>Individets alder, se også intelligensalder.</p>
Litt, Theodor	<p>Tysk pædagog, kendt for bogen <i>Führen oder Wachsen-lassen</i>, føre eller lade vokse.</p> <p>Første udgave udkom i 1927, forsvandt så at sige fra hylderne med Hitler i 1993 og udkom først efter krigen i 1949, og senere i 13 oplag op til 1967.</p> <p>Spørgsmålet om barnet/eleven skal føres, eller det blot skal have lov til at vokse. Spørgsmålet var meget centralt efter anden verdenskrig i Tyskland, hvor <i>Führen</i> selvsagt ikke stod i høj kurs. Men hvor <i>Wachsenlassen</i> omvendt nemt førte til <i>Laissez-faire</i> opdragelse.</p> <p>Se denne.</p>
Lix	<p>Læsbarhedsindeks. Der tælles antal sætninger, fra punktum til punktum (forkortelsespunkummer medtælles ikke) i et givet tekststykke. Ordene i sætninger tælles. Lange ord (dvs. ord med 7 eller flere bogstaver) tælles.</p>

	<p>Formel: Antallet af ord (O) i en tekst divideres med antal sætninger (S). O/S = det gennemsnitlige antal ord i hver sætning. Antal lange ord (L) * 100 divideret med antal ord (O) i teksten = procenten af lange ord i teksten. De to divisionsstykker lægges sammen (adderes). $Lix = O/S + (L * 100/O)$ Eksempel: en given tekst indeholder 2.000 ord. Der er 160 sætninger, og der er 900 lange ord = lix 57,5. Det er en meget svær tekst. Inddelingen er således: > 55 meget vanskelig læselig tekst 45 – 54 vanskelig læselig tekst 35 – 44 middelvanskelig læselig tekst 25 – 34 letlæselig tekst for øvede læsere < 24 letlæselig tekst for ikke-øvede læsere.</p> <p>Bemærk: Lix-testen kan ikke anvendes på grønlandske sætninger!</p>
Logisk sekvensering	<p>Se sekvensering Se også stofudvælgelseskriterier</p>
Luria, Alexander Romanovich 1902 - 1977	<p>Russisk neuropsykolog, har arbejdet meget med hjerneskader, men er efterfølgende mest kendt for sit tilhørsforhold til den kulturhistoriske skole. Se denne.</p>
Lærercentreret undervisning	<p>Se under elevcentreret undervisning.</p>
Læring	<p>Det, der læres. Det Kan være viden, kundskaber, kompetencer, vaner, færdigheder, reaktionsmåder. Læring er et væsentligt bredere begreb end undervisning. For det første er det ikke al undervisning, der afstedkommer en læring. For det andet lærer mennesker meget andet end resultaterne af den planlagte undervisning. For at der kan være tale om en læring, må der ske en relativ permanent ændring hos den lærende. De færdigheder, den viden og de holdninger som eleven har tilegnet sig, må sætte sig nogle spor i dennes opfattelser, personlighed eller adfærd.</p>
Læringsstile	<p>Se Dunn & Dunn</p>
Løgstrup, Knud Ejler 1905 - 1981	<p>Dansk religionsfilosof, har blandt meget andet beskæftiget sig med begrebet "urørlighedszone": en handling har sin rigtighed i de grunde vi har til at udføre den, hvorimod de motiver, der ligger bag ved handlingen, ikke vedrører andre mennesker.</p>

	<p>En person kan f.eks. have givet et større beløb til Kræftens Bekæmpelse. Det er en handling, som kan vurderes af andre mennesker. Hvis det samme mennesker giver beløbet i håb om ikke selv at blive ramt af kræft, er det et motiv, som ikke vedrører betydningen af handlingen og vedrører for så vidt heller ikke andre mennesker.</p> <p>En elev laver sine lektier. Det har han sine grunde til. Han kan også have nogle motiver til at lave lektierne. De motiver kommer for så vidt ikke læreren ved. Eleven kan f.eks. have lavet sine lektier, fordi der ikke var noget i fjernsynet, han hellere ville se.</p> <p>Alle mennesker gør krav på en urørlighedszone, fordi motiverne til vore handlinger ikke vedrører andre mennesker. Kun selve handlingen er vigtig. Voksne mennesker respekterer normalt denne urørlighedszone voksen og voksen imellem. Hvorimod lærere og forældre oftest forlanger børns og elevs motiver for deres handlinger.</p> <p>Se også urørlighedszone.</p>
M	
Mangelbehov	Se Maslow.
Marginalisering	<p>Udelukkelse fra et socialt fællesskab. Begrebet bruges bredt: pigerne, der ikke blev budt op til dans, blev marginaliseret. Arbejdsløse bliver marginaliseret i forhold til fællesskab med tidligere kolleger.</p> <p>Unge marginaliseres på to fronter ved hverken at tilhøre barndom eller voksendom.</p>
Maslows behovspyramide	<p>Maslow opdeler behov i mangelbehov, de tre nederste i pyramiden, og vækstbehov, de to øverste i pyramiden. Det var Maslows opfattelse at hvert trin skulle opfyldes for gå til næste trin.</p> <div style="text-align: center;"> <p>Selvrealisering</p> <p>Præstationsbehov</p> <p>Sociale behov</p> <p>Sikkerhedsbehov</p> <p>Fysiologiske behov</p> </div>

Material dannelse	Fagets indhold (materie). Se også kategorial dannelse
Meddelende undervisningsformer	Instruktion Foredrag, film, fortællinger, Meddelende med spørgsmål og svar eller uddybende med øvelser Dialog modsat opdagende undervisningsformer Se også deduktivt princip.
Medlæring	Ikke tilsigtet læring, men et 'biprodukt' af en planlagt læring. Den kan både være positiv og negativ. Når en elev træner de fire regningsarter på en lommeregner, lærer han ikke blot de fire regningsarter, men også noget om lommeregnerens funktioner.
Metafor	Billede eller lignelse. "Han har et hjerte af sten". "Hun er dum som en skovl"
Metalæren	Den græske forstavelse "meta-" betyder 'efter' eller 'over'. Metalæren er således det der ligger uden for læringen selv, og forstås her som, at man forholder sig til sin egen læring, og til hvordan man lærer. Metafysik: læren om det, der ligger uden for erfaringens område.
Mobning	Udsat for mere eller mindre systematisk ondartet drilleri gennem en længere periode. Ordet optræder i dansk sprogbrug ført i begyndelsen af 1980'erne. Før den tid blev børn 'drillet' eller 'generet'. På engelsk betyder mob 'bande', 'pøbel' eller 'flok' og som udsagnsord to mob at stimle sammen for at overfalde.
Motiv	Bevæggrund.
Motivation	Som pædagogisk begreb er motivation ikke særligt operationelt. Der skelnes undertiden mellem direkte motivation og indirekte motivation, hvor den første – også kaldt indre motivation - indebærer belønning i kraft af at en opgave er udført med interesse, og hvor den anden - også kaldt ydre motivation – indebærer belønning som præmie, højere karakter el.lign.

N	
Naalakkersuisut	Landsstyret, naalakkersuisoq landstyremedlem
Naleqqussarneq	Se akkommodation
Narcissisme	<p>Ordet har flere betydninger. Etymologisk: Nárkissos der ifølge græsk mytologi blev forelsket i sit eget spejlbillede. Heraf er udlagt den grundlæggende fortolkning: forelskelse i sig selv.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I den psykoanalytiske opfattelse er n. et seksuelt begreb hvor betragtninger af egen krop betyder seksuel stimuli 2. I socialpsykologien er n. at betragte som selvoptagethed og asocialitet . 3. I kultursammenhæng bruges n. om kulturer, subkulturer og samfund som er koncentreret om selvoptagethed, kropsdyrkelse og ofte følelseskulde. F.eks. blandt bander. Hell Angels m.v.
Narrativ pædagogik	Egt. En fortællende pædagogik. Pædagogik som bygger på erfaringer opnået gennem fortælling. Fremtrædende hos Grundtvig og Kold.
Negativ social arv	<p>Med social arv menes at personen modtager sine holdninger, viden og personlige træk fra det miljø, man opvokser i. Med negativ social arv menes at børnene bliver hængende i forældrenes miljø. F.eks. at sandsynligheden for at arbejderbørn får en højere uddannelse, er mindre end højt uddannedes børn.</p> <p>I Grønland er den negative sociale arv formentlig mindre end i Europa og USA. Siden 2013 har vi på PG undersøgt uddannelsesniveaueet fra bedsteforældre til deres børn og fra forældre til deres børn. Det typiske billede er at den yngre generation har højere uddannelse end den ældre generation.</p>
Neill, Alexander Sutherland 1883 – 1973	<p>Skotsk pædagog og psykolog, grundlægger af Summerhill-skolen i 1921 nær Ipswich nordøst for London. Skolen og Neills holdninger til offentlig uddannelse var en provokation til the establishment. Hans grundlæggende pædagogiske holdninger var antiautoritær og en tro på det gode i enhver elev. I hans skoledemokrati havde alle - lærere som elever – hver én stemme.</p> <p>De fleste af hans bøger er oversat til dansk.</p>
Nocebo	Nocebo ≠ Placebo, se denne
Normer	Skrevne eller uskrevne regler – oftest af moralsk karakter -

	som styrer menneskelig adfærd i både mikro- og makrosamfund.
Nysgerrighed	Medfødt behov eller motiv for at tilegne sig nye kundskaber. Nysgerrighedsbehovet kan stimuleres eller svækkes under opvæksten. F.eks. svækker depressiv adfærd nysgerrigheden. Også frygt og utryghed i opvæksten begrænser nysgerrigheden. Hos sunde mennesker slår nysgerrigheden oftest over i videbegærlighed.
Nærmeste udviklingszone	Et begreb udviklet af Vygotskij, s.d. Ofte forkortet NUZO eller ZNU Afstanden mellem et aktuelt udviklingstrin bestemt ved selvstændig problemløsning og et muligt udviklingstrin bestemt ved problemløsning under voksen eller ældre kammeraters vejledning. Et aktuelt udviklingstrin betyder her at barnet kan noget i kraft af sin alder. Et muligt udviklingstrin betyder at barnet kan lære noget ved andres hjælp uden at udviklingstrinnet berettiger til det. Eller med andre ord: barnet kan overhale sine udviklingstrin gennem styret læring. Piaget (s.d.) mente at barnet havde faste udviklingstrin, som man ikke kunne forcere, hvor Vygotskij mener at man kan fremme et udviklingstrin. Selv siger han herom: <i>"Enhver højere psykisk funktion i barnets udvikling fremtræder på scenen to gange, først som kollektiv og social aktivitet, det vil sige som interpsykisk funktion, og anden gang som individuel aktivitet, som barnets indre middel til tænkning, som intrapsykisk funktion."</i> (Vygotsky, 2004, s. 280). eller: <i>"Det, som barnet i dag gør ved hjælp af en voksen, kan det i morgen gøre på egen hånd</i> (ibid. S. 278).
0	
Ontogenese	Et individs udvikling, af græsk on = værende, genese = tilblivelse.
Ontologi	Læren om det værende, om tilværelsens inderste væsen, eller en tings egentlige væsen Onto afledt af græsk væsen, oprindeligt at være. Ontologi betyder således egt. læren om hvorledes det værende er beskaffent

Opdagende undervisningsformer	Undervisningen tilrettelægges på en sådan måde, at eleven skal undre sig Skal indsamle egne erfaringer, mange enkelte erfaringer, som skal samles til en helhed Disse former anvendes gerne i undervisning med åbne spørgsmål, caseundervisning og projektundervisning. Se også Dewey og erfaringspædagogik Modsat meddelende undervisningsformer.
Opdragelse	Oftest planlagte påvirkninger af børn og unge med det formål at danne dem til ønskede værdier og normer. Se også socialisering.
Opgaveløsning	Opgaver stillet af læreren, ikke at forveksle med problemløsning.
Oral	Vedr. munden, latin òs mund.
P	
Paidaia	Græsk: opdragelse, afledt af pais = dreng
Parathed	Bruges typisk om en elev er klar til læring, skoleparathed, læseparathed.
Pavlov, Ivan, Petrovitj 1849 - 1936	Russisk fysiolog og psykolog. Har haft stor betydning for læringsteorier om betingede reflekser. Nobelpris 1904
Perception Percipere	oprindeligt = indsamling, nylatin = sansning, indsamle gennem sanserne. At sanse.
Peter Petersen 1884 - 1952	Tysk filosof og pædagog. Mest kendt for <i>Allgemeine Erziehungswissenschaft</i> (1924–31)
Piaget, Jean 1896 - 1980	Schweizisk psykolog. Har haft stor betydning for forståelsen af intelligensens udvikling.
Placebo-effekt	'snydepille effekt' også kaldt talktablet, en pille som i sig selv ikke har nogen virkning, men forsøgspersonen tror at pillen har positiv virkning. Modsat nocebo, som heller ikke i sig selv har nogen virkning, men fp. opfatter en negativ virkning. Placebo er latin og betyder 'jeg behager' Nocebo er latin og betyder 'jeg skader'. Se også hæftet Psykologiske effekter, som har betydning for undervisere.
Polyteknisk dannelse	Direkte oversat 'mangesidig teknisk dannelse'

	I Sovjet blev skolen kaldt 'den polytekniske skole' som skulle forene praktisk og teoretisk arbejde. Det praktiske arbejde er ligeværdigt med teoretisk arbejde. Se også Kerschensteiner og Blonskij
Portfolioevaluering	En form for uddannelsesbog
Positivism	Filosofisk og videnskabelig retning der mener at videnskaben skal holde sig til erfaringsmæssige kendsgerninger, og som derfor afviser metafysiske teorier; søger at afdække de årsagsbestemte sammenhænge mellem fænomenerne Af fransk <i>positivisme</i> af <i>positif</i> (jf. adj. <i>positiv</i>); 'som går ud fra det positivt givne, dvs. det faktiske'
PPT	Forkortelse for Power Point, eller power point show.
pragmatisme	Filosofisk retning udviklet i USA af Pierce og John Dewey. Teoretiske sætninger er sande i den udstrækning de er anvendelige. Sandhed er således ikke et rationelt begreb, men et nyttigt begreb.
Problemløsning og problemløsningsmodel	Systematisk fremgangsmåde til løsning af et problem. Modellen beskrives ofte i fem trin efter Dewey: <ol style="list-style-type: none"> 1. erkendelse og formulering af problemet 2. dataindsamling og bearbejdning af data 3. opstilling af løsningsforslag 4. afprøvning af løsningsforslag 5. evaluering
Projicere, eller projektion	En forsvarsmekanisme, hvor personen tillægger andre sine egne følelser eller tanker. Den morgensure tror at alle mennesker er morgensure. Tyv tror at hver man stjæler. Se forsvarsmekanismer.
Psykologisk sekvensering	Se sekvensering Se også stofudvælgelseskriterier
Psykomotorisk	vedr. færdigheder, se også kognition.
Pædagogik	Læren om opdragelse, undervisning, uddannelse, afledt af græsk <i>paidagogos</i> drengefører, som var den betrodde slave, som fulgte drenges skolegang. <i>Pais</i> = dreng, <i>agogos</i> = fører. <i>Paidagogos</i> underviste ikke selv.
Pålidelighed eller reliabilitet	Anvendes om prøvers pålidelighed, om prøven giver samme

	<p>resultat med forskudt tid. Se også gyldighed, validitet.</p>
Q	
Quintilian (ca. 35 – 95 e.Kr.)	<p>Romersk opdrager Et af dannelsesidealene i den ældre romerske opdragelse var veltalenhed, som kendes hos Cicero (106 – 43 f. Kr.). Quintilian er en del af denne tradition med værket Institutio Oratoria, dvs. opdragelse til veltalenhed.</p>
R	
Rationel	Fornuftig, hensigtsmæssig
Reaktion eller respons	I S-R psykologi eller behaviorismen
Reaktionsdannelse	<p>Forsvarsmekanisme hvor personen reagerer modsat i holdninger og følelser. Vrede kan f.eks. blive til et kunstigt smil. Man kan blive overdreven politisk korrekt, hvis man har den "forkerte" holdning. Hvis man dybest set ikke kan fordrage hunde, taler man i varmeste vendinger om hunde i et hjem med hund. Se forsvarsmekanismer.</p>
Refleksion	<p>Eftertænkksomhed. Ordet bruges meget i moderne pædagogik. Man skal være eller handle reflektivt. Begrebet indeholder både en eftertænkksomhed og en kritisk stillingstagen. En kassedame i brugsen, som slår et bundt gulerødder ind som 5 gange bundtet (fordi der er fem gulerødder i bundtet) og hver gulerod herefter koster 30 kr. har ikke tænkt reflektivt. Den elev der ganger på en regnemaskine tallene 30,5 med 4 og får resultatet 1.220, og siger til sig selv "det må være galt". Han tænker reflektivt.</p>
Relativ karaktergivning	se karaktergivning
Reliabilitet	Se pålidelighed
Regression	<p>Forsvarsmekanisme hvor man i pressede eller fortvivlede situationer falder tilbage til et tidligere udviklingsstrin. En fortvilet elev på 25 år kan falde tilbage til et barndomstrin og søge trøst hos læreren. Alle voksne der kommer på lærebænken – f.eks. på kursus – opfører sig pludseligt som skoleelever. Se forsvarsmekanismer.</p>

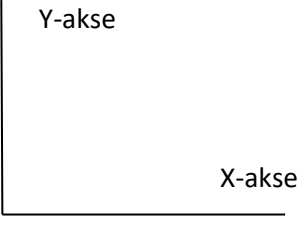
Retarderet	forsinket i udvikling, af fransk 'retard' forsinkelse, udviklingshæmmet.
H.J. Rink 1819 - 1893	Hinrich Johannes Rink, dansk grønlandsforsker; 1853 kolonibestyrer i Julianehåb kolonidistrikt, 1855 inspektør for hele Søndre Inspektorat. Oprettede i 1857 forstanderskaberne og etablerede Grønlands første trykkeri. Har ligesom Kikkik (s.d.) betydet meget for folkeoplysningen i Grønland.
Rosenthal-effekt	Også kaldt den selvopfyldende profeti. Eksempel: En lærers forventninger påvirker elevens indsats og dermed læringsresultater. Kan virke både positivt og negativt. Hvis en lærer ikke har forventninger til en elev i f.eks. fysik, udvikler eleven sig heller ikke i faget. Hvis læreren omvendt har forventninger til en anden elev i fysik, bliver denne elevs fysikresultater forbedret.
S	
Samvittighed	'Den indre stemme' der fortæller hvad man kan, bør eller skal gøre i en given situation. Læres ved internalisering af ydre påvirkning gennem længere tid i varierede situationer. Se Ib Goldbach: Freud og forsvarsmekanismerne, KISII 2012
sanser	Der skelnes ofte mellem ydre sanseindtryk som syn, hørelse, tryk, varme/kulde, lugt, smag, bevægelse og de indre sanseindtryk lodlinjesans, drejningssans, muskelsans osv. Se også perception.
sekvensering	Opstilling i rækkefølge. I pædagogikken: Logisk sekvensering, hvor undervisningen og dens rækkefølge er bestemt af fagets indre logik. Motsat psykologisk sekvensering, hvor undervisningen er fastlagt efter elevernes ståsted og forudsætninger. Se også elevforudsætninger. Se også stofudvælgelseskriterier
selektiv	Af latin selectus 'udvalgt'. En selektiv gruppe elever.
Semantik	Betydningslære. Sprogvidenskab som beskæftiger sig med sprogets indhold af begreber og forestillinger.
Sensibel	Følsom.

Sidemandsoplæring	Undervisningssituation, hvor eleverne sættes til at 'undervise' sidemanden.
Situeret Situeret læring	At være i en situation, oprindelig betydning: anbragt Kontekstualiseret læring, s.d.
Skinner, Burrhus, Frederic 1904 - 1990	Amerikansk psykolog. Talsmand for behaviorismen og kendt for programmeret undervisning.
Social arv	Viden, holdninger og personlighedstræk tilegnes gennem det miljø man opvokser i. Se også negativ social arv.
socialkonstruktivisme	Erkendelse af virkeligheden er et socialt produkt (en konstruktion), et samspil mellem kultur/historie/samfund og individet.
Socialisering eller socialisation	En læreproces, hvor personen tilegner sig et samfunds normer, værdier og kultur. I modsætning til opdragelse (s.d.) er socialisering normalt ikke systematisk tilrettelagt.
sociologi	Studiet af samfundet og mennesker og grupper adfærd i samfundet.
Sokrates 469 – 399 f.Kr. Sokratisk metode	Græsk filosof. Har ikke selv forfattet skrifter, som vi kun kender gennem Platons dialoger. Sokratisk metode er en samtale hvor læreren stiller spørgsmål og nye spørgsmål til elevens svar.
Soma Soma-sema	Græsk legeme Legeme-grav. Ifølge Platon var legemet sjælens fængsel (grav), og vi havde derfor vanskeligt ved at vurdere klart. "Mennesket sanser kun skyggerne af den virkelige verden"
Splitning	Forsvarsmekanisme, hvor man ser verden i sort eller hvidt (kendetegnende ved grænsepsykotiske og narcissistiske personlighedsforstyrrelser). Se forsvarsmekanismer.
S-R psykologi	Stimulis – respons. Psykologisk teori som hævder at alle vore reaktioner kan føres tilbage til udefrakommende stimuli. Også kaldt behaviorisme eller adfærdspsykologi
Stanford-Binet prøven	Den amerikanske version af Binet-prøven, se denne
stigmatisering	Stempling, sætte etiket på personer
Stilladsering Eng. Scaffolding, Egt. at opstille et stillads	Begrebet stammer oprindeligt fra Vygotskij, som var en af de første psykologer der lagde vægt på mennesket som kulturvæsen. Han er særlig kendt for begrebet "Zonen for nærmeste udvikling", som i vore dage har fået en fornyet interesse under navnet <i>stilladsering</i>

	(eng: "scaffolding", Jerome Bruner). Det er en balancegang mellem det eleven selv lærer og det eleven lærer med assistance fra mennesker i omverdenen.
Stimulus, stimuli (flertal)	Påvirkning.
Stofcentreret undervisning	Se elevcentreret undervisning
Stofudvælgelseskræterier	<p>Som følge af stofophobning og dermed stoftrængsel i forhold til den tid, der er givet til undervisningen, har man gennem tiderne arbejdet med forskellige kræterier for udvælgelsen af undervisningens indhold (stoffet).</p> <p>Se f.eks. Profession lærer Didaktik, kapitel 5.</p> <p>Stofudvælgelsen kan f.eks. baseres på</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ingen udvælgelse 2. Tilfældigt udvalgte temaer, fragmentarisk princip 3. Knudetovsprincip 4. Eksemplarisk princip <p>I de tre første fagplanstyper er der tale om en logisk opbygning af faget. Det vil sige fagets egen logik.</p> <p>Ingen udvælgelse er i dag umulig i de fleste uddannelser.</p> <p>Fragmentarisk princip svarer (groft sagt til) at man fjerner hvert fejde kapitel fra lærebogen.</p> <p>Knudetovsprincipet er en udvælgelsesform, hvor man trækker de store linjer i faget (det er tovet), og hvor man fordyber sig i særlige emner (knuderne). Især kendt i historieundervisningen.</p> <p>Det eksemplariske princip bryder med den faglige tradition, at opbygningen skal være fagets logik (også kaldt logisk sekvensering). I det eksemplariske princip vælges undervisningstemaer som er typiske for faget og siger noget om faget, men som også vedkommende for eleven (også kaldt psykologisk sekvensering), således at ikke bare faget åbner sig for eleven, men at eleven også åbner sig for faget.</p> <p>Se også Dannelse</p> <p>Se også Klafki</p> <p>Se også videnskabscentreret fagplan</p> <p>Se også sekvensering</p>
Subjekt-subjekt forhold	Jeg-du forhold, ligeværdigt forhold.
Sublimering	<p>Forsvarsmekanisme, hvor én drift omsættes til noget sublimt (noget ophøjet), som er alment acceptabelt.</p> <p>Hos Freud: en hæmmet seksualdrift tilfredsstilles gennem skabende arbejde.</p> <p>Se forsvarsmekanismer.</p>
Summerhillskolen	Se Neill.

Syntese	Sammenfatning til en helhed.
T	
Taksonomier	Inddeling i kategorier. I pædagogikken brugt som målbeskrivelser på forskellige niveauer.
taktil sans	Følesans.
Taoisme	Kinesisk filosofi 600 f.k. Den verden mennesket lever i er uvirkelig. Tao er livets inderste princip og som kun nås ved selvfordybelse.
Tavs viden	Se viden.
Thorndike, Edward Lee 1874 -1949	Professor i psykologi og pædagogik ved Columbia University, især kendt for forsøg-fejl-metoden, Trial and Error (s.d.)
Transfer	Overføring. Pædagogisk ofte om en læring erhvervet på ét område kan overføres til andre områder. I uddannelserne også om merit: at en erhvervet uddannelsesdel eller fag fra en sammenhæng kan give merit til en anden sammenhæng eller uddannelse. F.eks. i vekseluddannelserne fra teori til praksis og omvendt
Trial and Error	Forsøg og fejle, en pædagogisk fremgangsmåde, hvor eleven gennem sine fejl i en række forsøg finder frem til det rigtige resultat. Resultatet af læring er den såkaldte effektlov, hvor acceptable og behagelige oplevelser forstærkes i adfærden, og ubehagelige reaktioner fortrænges. Se også Thorndike
Tulluarsarneq	Se assimilation
U	
Uafsluttede opgaver	Se Zeigarnik.
Undervisningsdifferentiering	Se differentiering.
Undervisningsmetoder	De fremgangsmåder, som læreren anvender i undervisningen. Se også arbejdsmetoder.

Undervisningsprincipper	Se deduktivt og induktivt princip, Formelt og funktionelt princip Element- og helhedsprincip
Urørlighedszonen	Det private område, som lærere og elever ikke må betræde hos hinanden. Det kan virke ubehageligt, og det kan være pinligt. Også brugt som det private over for det personlige. Se også Løgstrup.
V	
validitet	Se gyldighed
Verbalisere	Udtrykke i ord.
Viden	kundskaber. Nogle betragter også færdigheder som viden, kaldt tavs viden, fordi den sjældent kan udtrykkes i ord. Se også færdighed
Videnskabscentreret fagplan	En fagplan som baseres på videnskabernes begreber og metoder. Og som skulle reducere afstanden fra skolefag til videnskabsfag. Teorien om videnskabscentreret fagplan dukker op efter det såkaldte Sputnik-chok i 1957, hvor Sovjet opsender den første Sputnik til stor overraskelse for resten af verden og som et chok for USA og England. Begivenheden fik senere Kennedy til at love amerikanerne, at USA ville være på månen inden 10 år. Teorien om videnskabscentreret fagplan slog senere igennem i Europa, ikke mindst i gymnasiet. I folkeskolen skiftede faget 'naturhistorie' navn til biologi og en ændring i indholdet bort fra naturhistoriske fortællinger til biologiske metoder.
Vigotsky, Lev Semenovich 1896 -1934	Russisk psykolog. Banebrydende i studier over tænkning og sprog "tænkning er sprog og sprog er blot højt tænkning". Grundlægger af kulturhistorisk teori, se denne. Særlig kendt for begrebet nærmeste udviklingszone. S.d.
Viktoriatiden	Opkaldt efter dronning Viktoria (1819 – 1901). Perioden rækker langt ind i 1900-tallet, var præget af stærk konservatisme på det moralske og seksuelle område. Perioden var ikke nødvendigvis indremissionsk, men havde en del af de samme tabuer i spil, dans og førægteskabelig seksualitet. Senere udløbere var Moralsk Oprustning, Kristelig Lytterforening m.v.

WXYZÆØÅ	
WISC	Wechlers Intelligence Scale for Children, amerikansk intelligensprøve standardiseret til dansk 1970. Se også Ib Goldbach: En, to, tre, ti intelligenser, KISII 2012
X-akse og Y-akse	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="flex: 1;"> <p>X-akse også abskisseakse Y-akse også ordinatakse</p> </div> <div style="flex: 1; border-left: 1px solid black; padding-left: 10px;"> </div> </div>
Ydre differentiering	Se Differentiering, organisatorisk
Ydre motivation	se Motivation
Zeigarnik-effekt	Bluma Zeigarnik (1900 – 1984), kvindelig russisk psykolog, studerede i Berlin, og opfattes oftest som tysk psykolog Hun huskes især for Zeigarnik-effekten, som betegner at uafsluttede opgaver huskes bedre end afsluttede opgaver, fordi forsøgspersonen ubevidst arbejder videre med opgaven, når den ikke er afsluttet. Se også effekt.
Ziehe, Thomas f. 1947	Fremtrædende tysk kultursociolog og pædagog. Har især været optaget af ungdom, identitet og læring
Ødipuskompleks	Et sagn af Homer, som fortæller at Ødipus dræbte sin far, og efterfølgende giftede sig med sin mor uden at vide at det var moderen han ægtede. Moderen begik selvmord da forholdet blev opdaget. Ødipus levede videre men plaget af ulykker, som var gudernes straf. I den psykoanalytiske teori er opfattelsen at barnet ubevidst er knyttet/forelsket i den af forældrene af det modsatte køn.
Åndssvag	Psykisk udviklingshæmmet. Betegnelsen åndssvag bruges ikke professionelt. Politisk ukorrekt.